משרד החינוך, ירושלים | 22 ספטמבר 2026
ישיבת הנהלה

חינוך כאסטרטגיה לפיתוח של מדינת ישראל

ביזור פיסיקלי – ממצאי מחקר

מערכת חינוך ציבורית ואיכותית
מהווה תשתית לפיתוח החברה והכלכלה

פרופ' איריס בן-דוד הדר

הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר אילן
חברת חבר הנאמנים National Education Finance Academy (NEFA), ארה"ב
מייסדת, יו"ר קבוצת המחקר לכלכלה ומימון החינוך Comparative & International Education Society (CIES), ארה"ב
יו"ר פורום היבטים כלכליים של מדיניות החינוך

ד"ר רות מעודד

פוסט-דוקטורנטית במנהל כלכלה ותקציבים,
תוכנית 'אפיקים' – לשכת המדענית הראשית, משרד החינוך

מערכת חינוך ציבורית ואיכותית היא התשתית

לפיתוח אסטרטגי של מדינת ישראל

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

ישראל בפסגה העולמית בלמידה ובחדשנות

מדדים בינלאומיים הממחישים למידה ככוח מניע לפיתוח לאומי

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

התרומה של הקצאת משאבים שוויונית לחינוך

מחקר בתחום מדיניות המימון של החינוך

שיפור בהישגי התלמידים, סיום תיכון וכניסה להשכלה גבוהה

יציאה ממעגל הקסמים של העוני

מוביליות חברתית

שיפור הלכידות החברתית

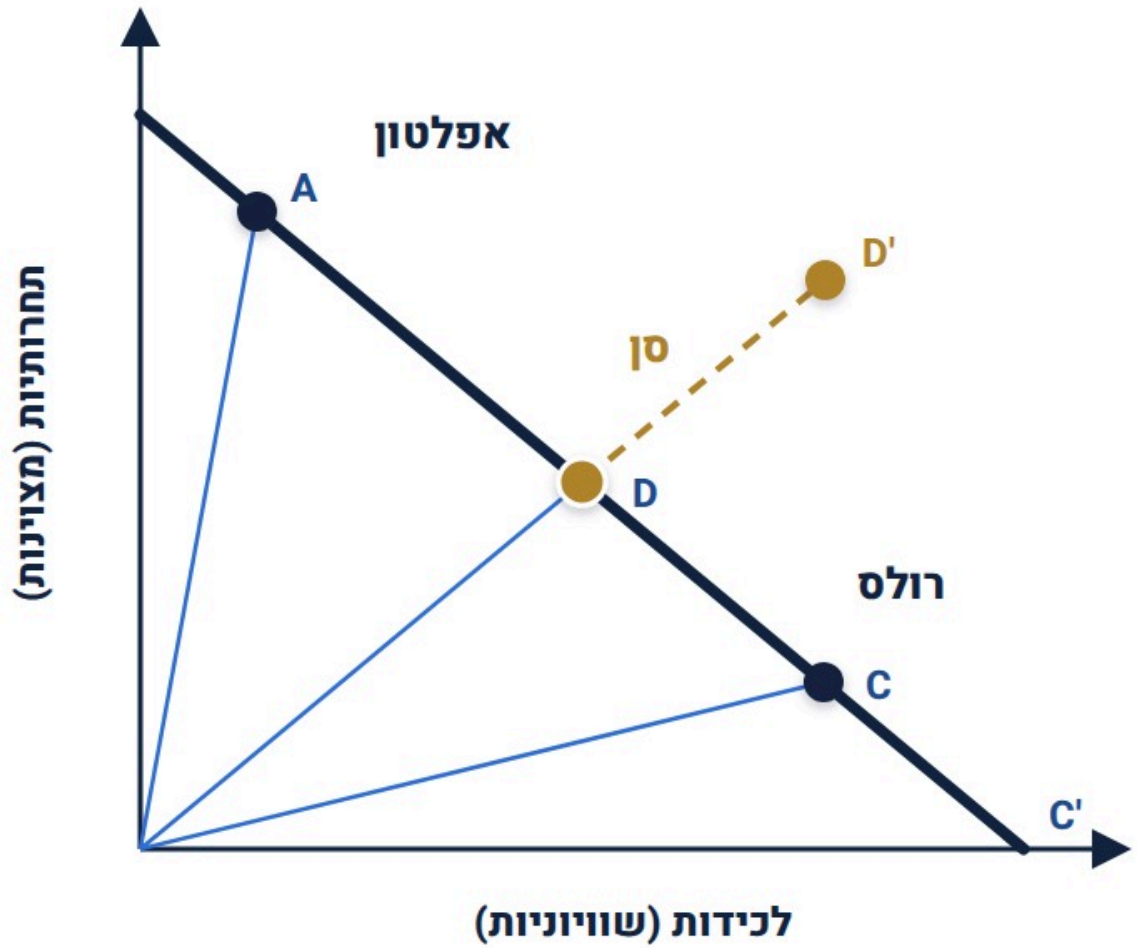
שיפור קצב הצמיחה הכלכלית

שיפור יכולת התחרות בשוק הגלובלי

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

התיאוריה – מודל הקו האמצעי

(BenDavid-Hadar, 2025)

ביזור פיסקלי – ממצאי מחקר

ממימון מרכזי לביזור פיסקלי ולבתי הספר: מי מחליט, מי ממן, ומה זה עושה לתלמידים ולמדינה

תקציב

משרד החינוך

תקצוב מרכזי · תקן שעות · יעדים לאומיים

הישגים

העברת סמכויות ותקציבים

רשות מקומית	רשות מקומית	רשות מקומית	רשות מקומית
חברתי־כלכלי נמוך	פריפריה	מרכז	חברתי־כלכלי גבוה

משאבים לתלמיד בבתי הספר

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

מה ביקשנו לבדוק ואיך?

1

באיזו מידה קיימת שוויוניות בהקצאת משאבים תוספתיים לחינוך בין הרשויות המקומיות בישראל? מה המגמה לאורך השנים?

נותחו **250 רשויות מקומיות** באמצעות **דוחות הקצאה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה** ומשרד החינוך מהשנים 2014–2020.

נעשתה בדיקה של שוויוניות אופקית (מדד מקלון ומקדם שונות), שוויוניות אנכית (רגרסיה MLM) ושוויון (מדד ג'יני).

2

אילו ערכים עומדים בבסיס קבלת החלטות למימון החינוך ברשויות המקומיות? מהם המאפיינים של רשויות המתקבצות לקהילות על בסיס ערכים משותפים?

נבדקו **45 ראשי מינהל חינוך** ברשויות מקומיות, מדגם מייצג של הרשויות על פי הרכב אתני, רמה חברתית־כלכלית ופריפריאליות.

נערכו ראיונות איכותניים חצי מובנים, ונעשה ניתוח רשתות חברתיות בשיטת MMSNA: **Mixed Methods Social Network Analysis**

ביזור פיסקלי – ממצאי מחקר

שלושה מאמרים שפורסמו בכתבי עת מובילים (2025)

1

SJR Q1

2

ISI Q1

3

ISI Q1

מומן על ידי הקרן הישראלית למדעים (ISF) – מספר 1832/20 | מומן על ידי המדען הראשי של משרד החינוך – מספר 3-19050

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

גודל ההקצאה התוספתית של הרשויות המקומיות לחינוך

קיימים פערים בין הרשויות המקומיות בגודל ההקצאה התוספתית לחינוך, פער זה גדל ומתרחב לאורך השנים

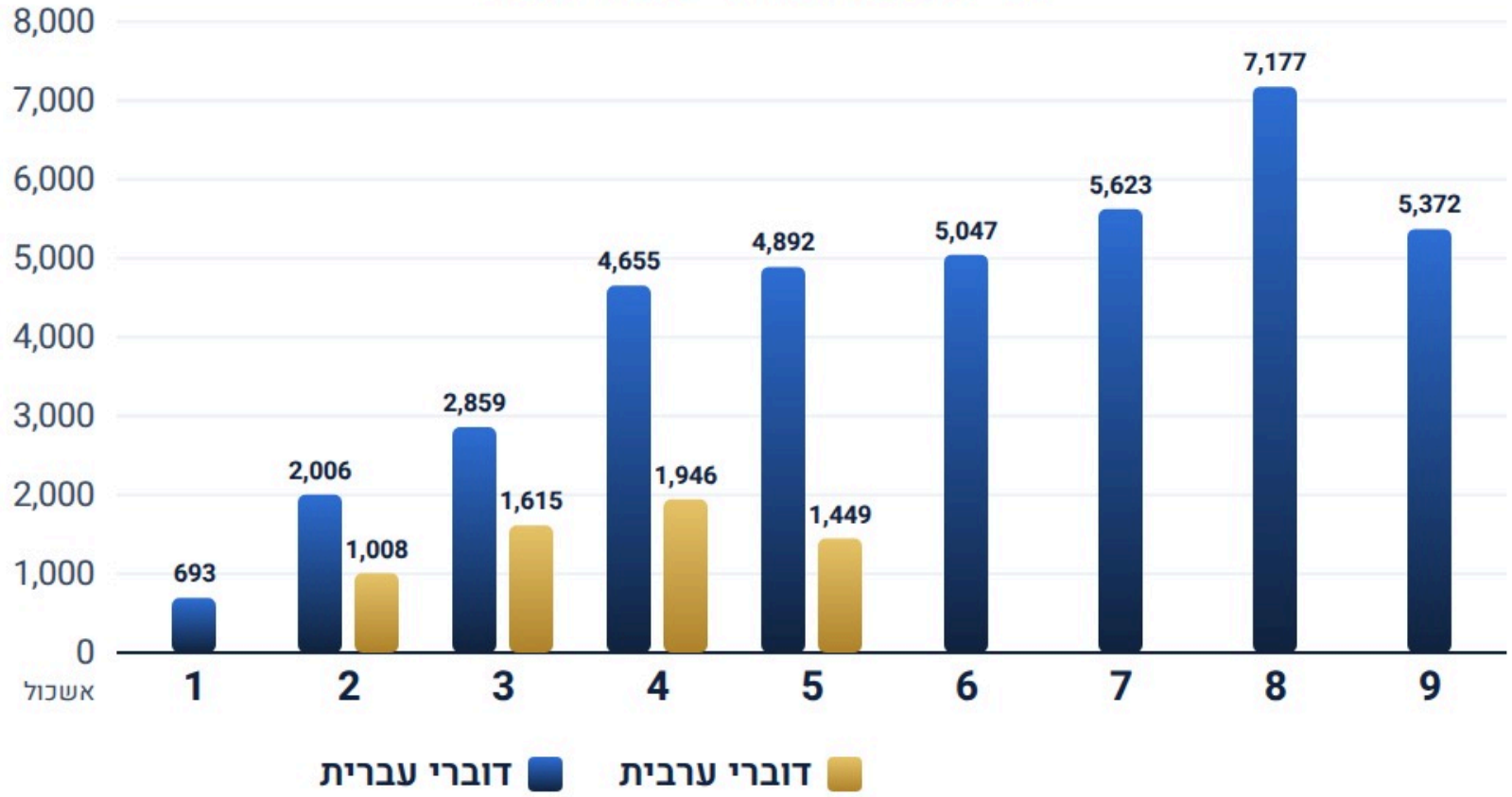
ככל שהמדד החברתי־כלכלי של הרשות עולה, **ההקצאה המקומית עולה**.

הפער מגדיר מחדש את **סל השירותים** שהתלמיד מקבל.

פי 16

פער בהשקעה התוספתית

ממוצע השקעה תוספתית לתלמיד (2024) – עיריות לפי אשכול חברתי־כלכלי ומגזר

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

גודל ההקצאה התוספתית של הרשויות המקומיות לחינוך

Horizontal Equity גם בתוך אותו אשכול חברתי־כלכלי קיימים פערים ניכרים בין הרשויות

ממוצע השקעה תוספתית לתלמיד (2024)
עיריות באשכול חברתי־כלכלי גבוה (7)

ההשקעה הגבוהה ביותר

10,906 ₪

ההשקעה הנמוכה ביותר

3,415 ₪

פער של **פי 3.2** בין ההקצאה התוספתית הגבוהה לנמוכה באותו אשכול

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

גודל ההקצאה התוספתית של הרשויות המקומיות לחינוך

Horizontal Equity גם בתוך אותו אשכול חברתי־כלכלי קיימים פערים ניכרים בין הרשויות

ממוצע השקעה תוספתית לתלמיד (2024)
עיריות באשכול חברתי־כלכלי נמוך (3)

ההשקעה הגבוהה ביותר

3,332 ₪

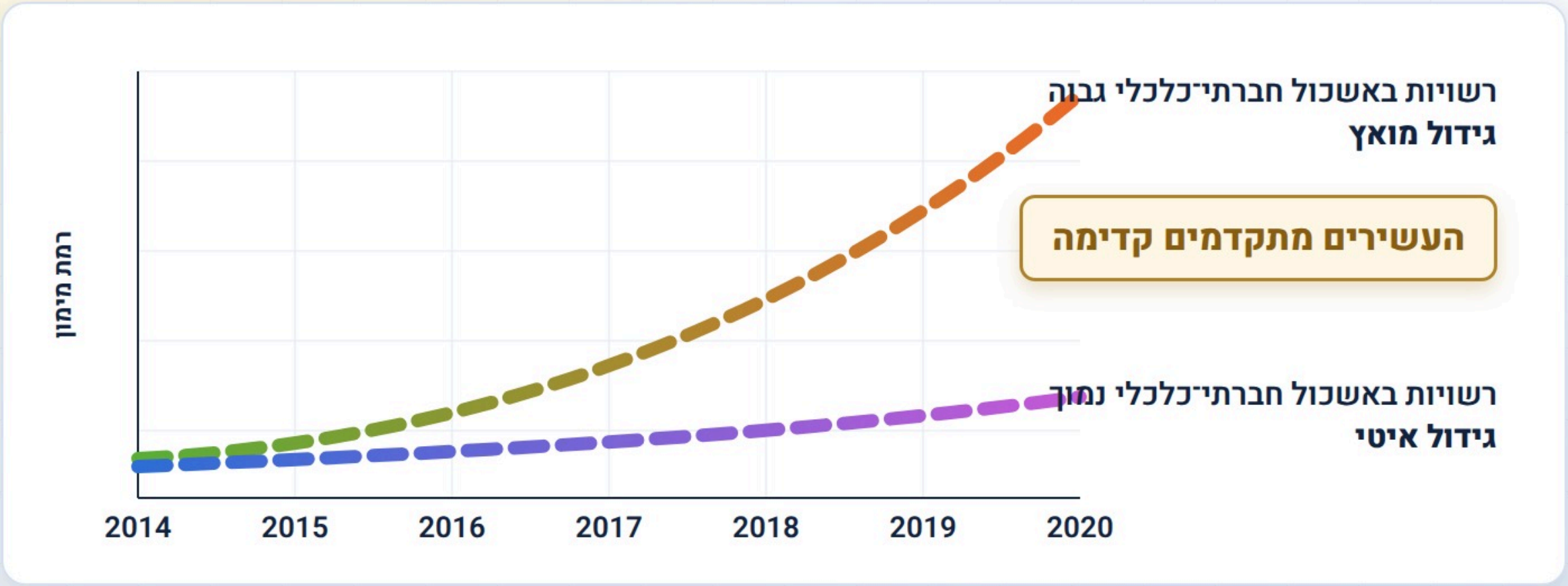
ההשקעה הנמוכה ביותר

863 ₪

פער של **פי 4** בין ההקצאה התוספתית הגבוהה לנמוכה באותו אשכול

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

המגמה (2014–2020): הפערים הולכים ומתרחבים

- **ממצא סטטיסטי:** קיים קשר חיובי ומובהק בין אשכול חברתי־כלכלי לבין קצב הגידול בהשקעה לאורך זמן.
- **המשמעות:** הפערים גדלים לאורך הזמן.

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

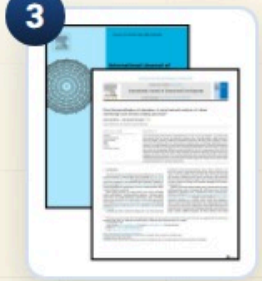
המתח בין הערכים

1	שוויוניות	לעומת	בחירה
2	מצוינות	לעומת	צרכים בסיסיים
3	חדשנות פדגוגית	לעומת	למידה מסורתית

כסף קובע את היכולת, אך **ערכים** קובעים את סדרי העדיפות.

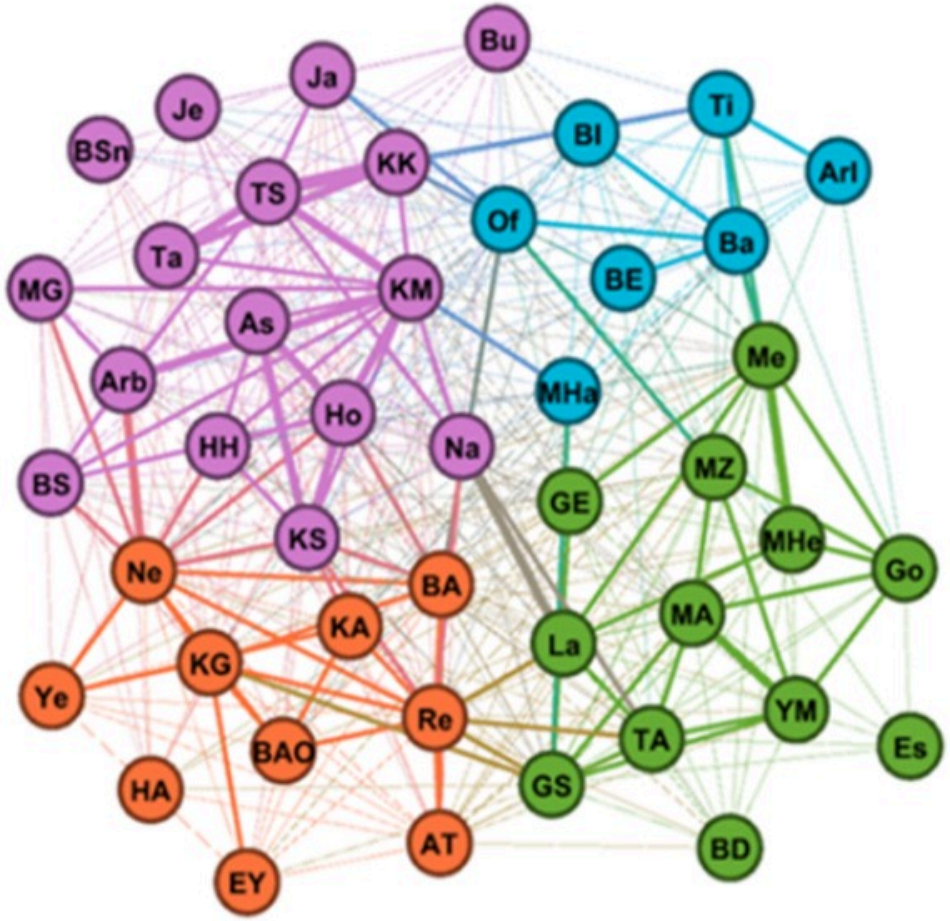
המחקר המשולב (MMSNA) חושף את המתח בין **הערכים** המנחים את תהליך קבלת ההחלטות ברשויות המקומיות.

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

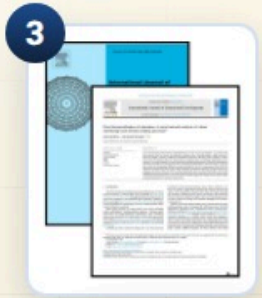
ערכים בבסיס קבלת ההחלטות לפי אשכול חברתי־כלכלי

ארבעה אבות־טיפוס של תהליכי קבלת החלטות, המייצגים ארבע קהילות של רשויות מקומיות בעלות ערכים משותפים במימון החינוך.

ארבע קהילות של רשויות מקומיות

- **מבוסס צרכים** – אשכול כחול (16%)
- **חתירה לשוויוניות** – אשכול סגול (36%)
- **מצוינות ובחירה** – אשכול כתום (22%)
- **חדשנות פדגוגית** – אשכול ירוק (27%)

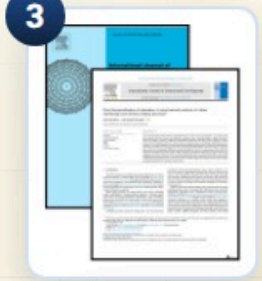

ערכים בבסיס קבלת ההחלטות הנוגעות להקצאת המשאבים התוספתיים לחינוך

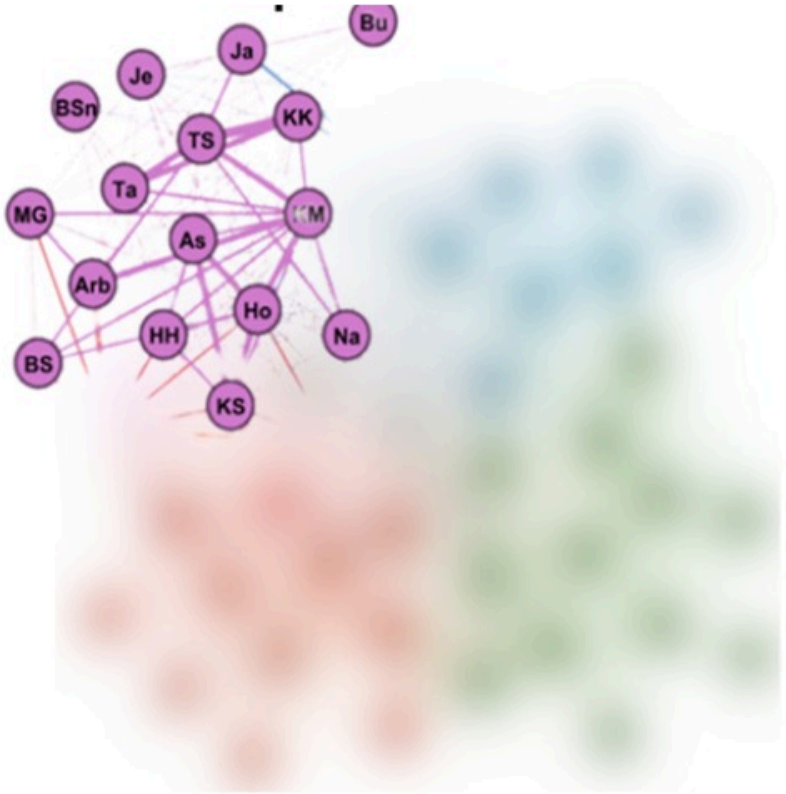

רשויות מקומיות מאשכול חברתי־כלכלי נמוך, מקצות משאבים רבים יותר לקידום ערכים של **מימון מבוסס צרכים**. למשל, תמיכה בתלמידים בסיכון.

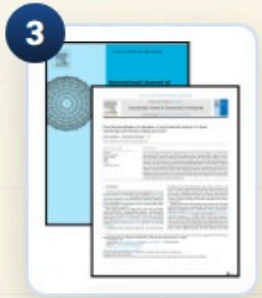
3

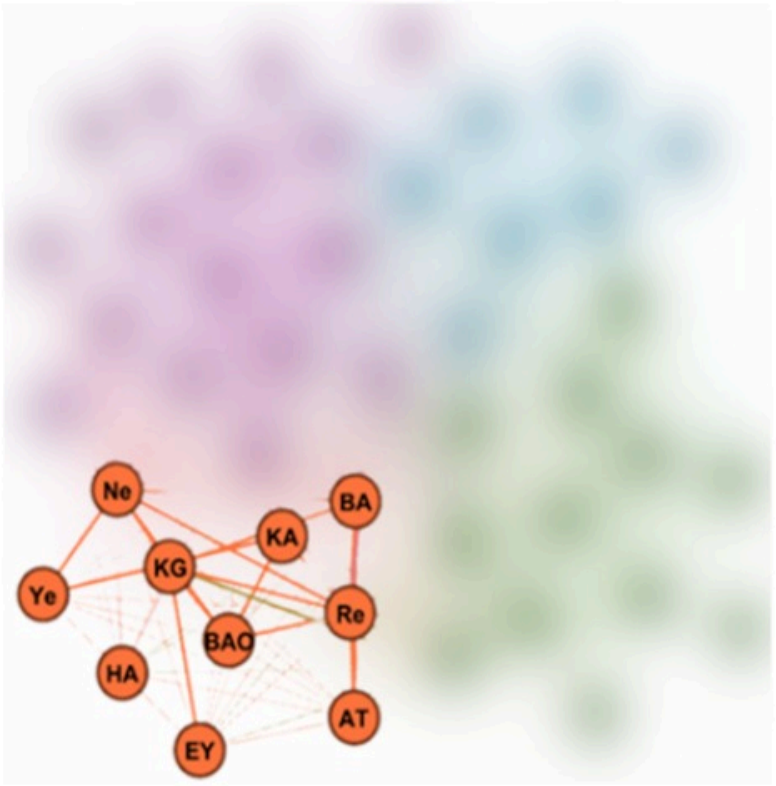
ערכים בבסיס קבלת ההחלטות הנוגעות להקצאת המשאבים התוספתיים לחינוך

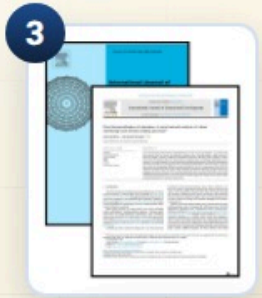
רשויות מקומיות מאשכול חברתי־כלכלי בינוני, מקצות משאבים רבים יותר לקידום ערכים של **שוויוניות**. למשל, תמיכה בתלמידים במעמד חברתי כלכלי נמוך.

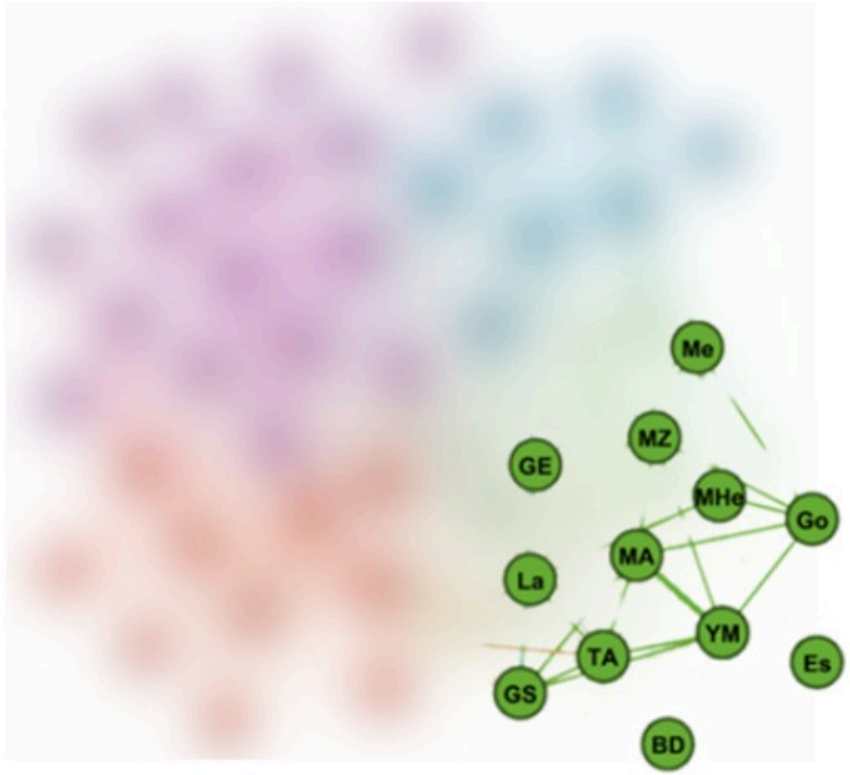
ערכים בבסיס קבלת ההחלטות הנוגעות להקצאת המשאבים התוספתיים לחינוך

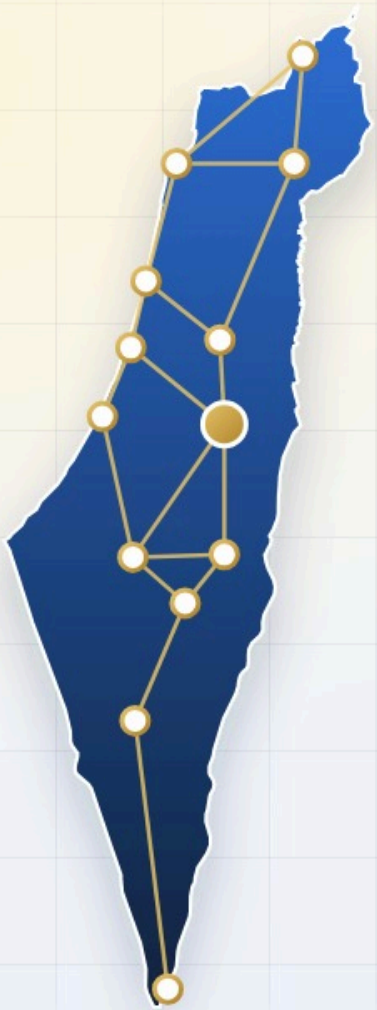
רשויות מקומיות מאשכול חברתי־כלכלי גבוה, מקצות משאבים רבים יותר לקידום ערכים של **מצוינות ובחירה**. למשל, תוכניות STEM.

ערכים בבסיס קבלת ההחלטות הנוגעות להקצאת המשאבים התוספתיים לחינוך

רשויות מקומיות מאשכול חברתי־כלכלי גבוה מאד, מקצות משאבים רבים יותר לקידום ערכים של **חדשנות פדגוגית**. למשל, שיטות למידה חדשניות.

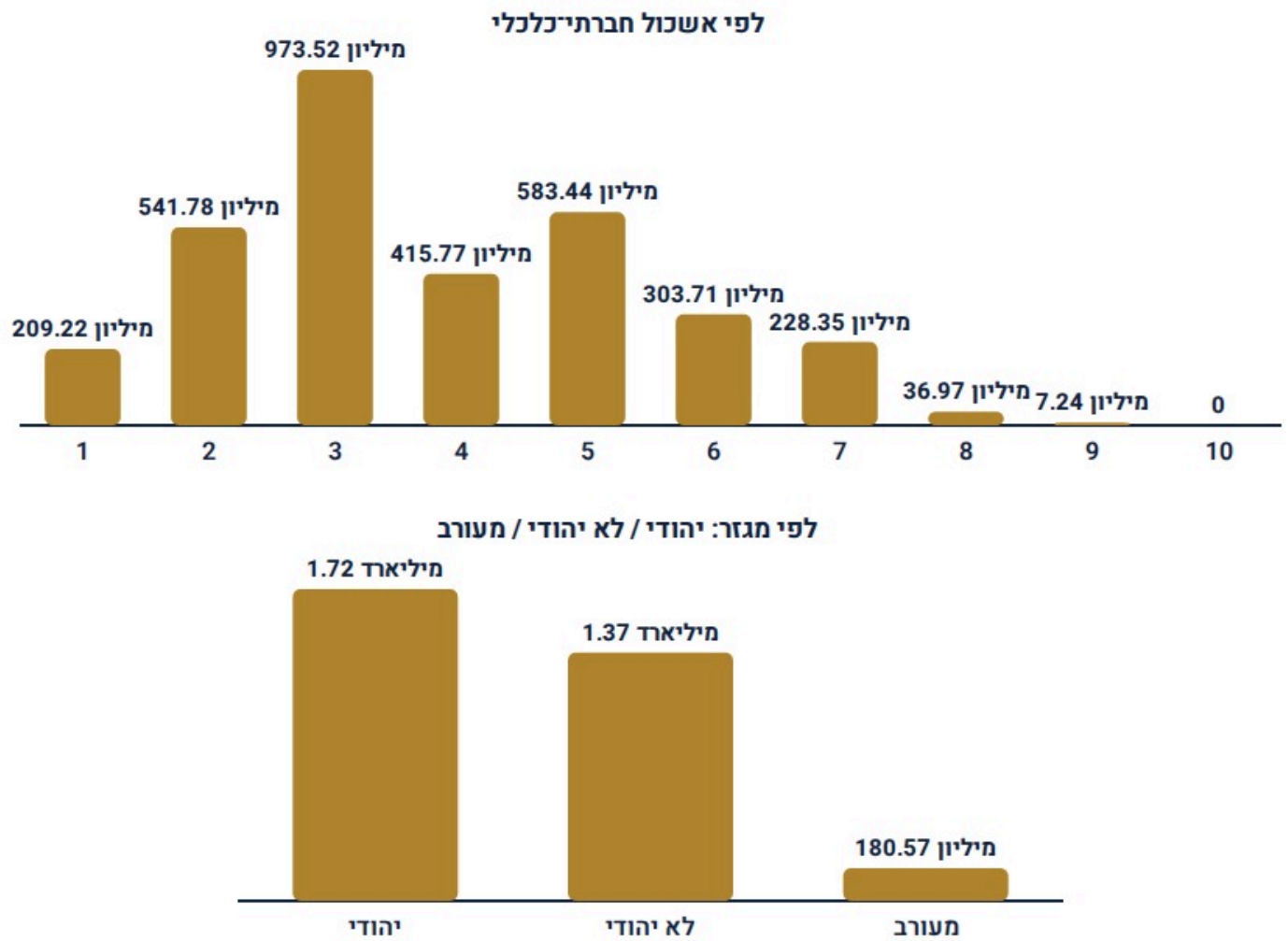

היבטים של חוסן – רשויות מקומיות בישראל

כיצד החוסן הפיסקלי של הרשות המקומית משפיע על יכולתה לשמור על מערכת החינוך בעתות שגרה ומשבר

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

היבטים של חוסן – רשויות מקומיות בישראל – 2024

3.30 מיליארד ₪

מענקי איזון לרשויות מקומיות

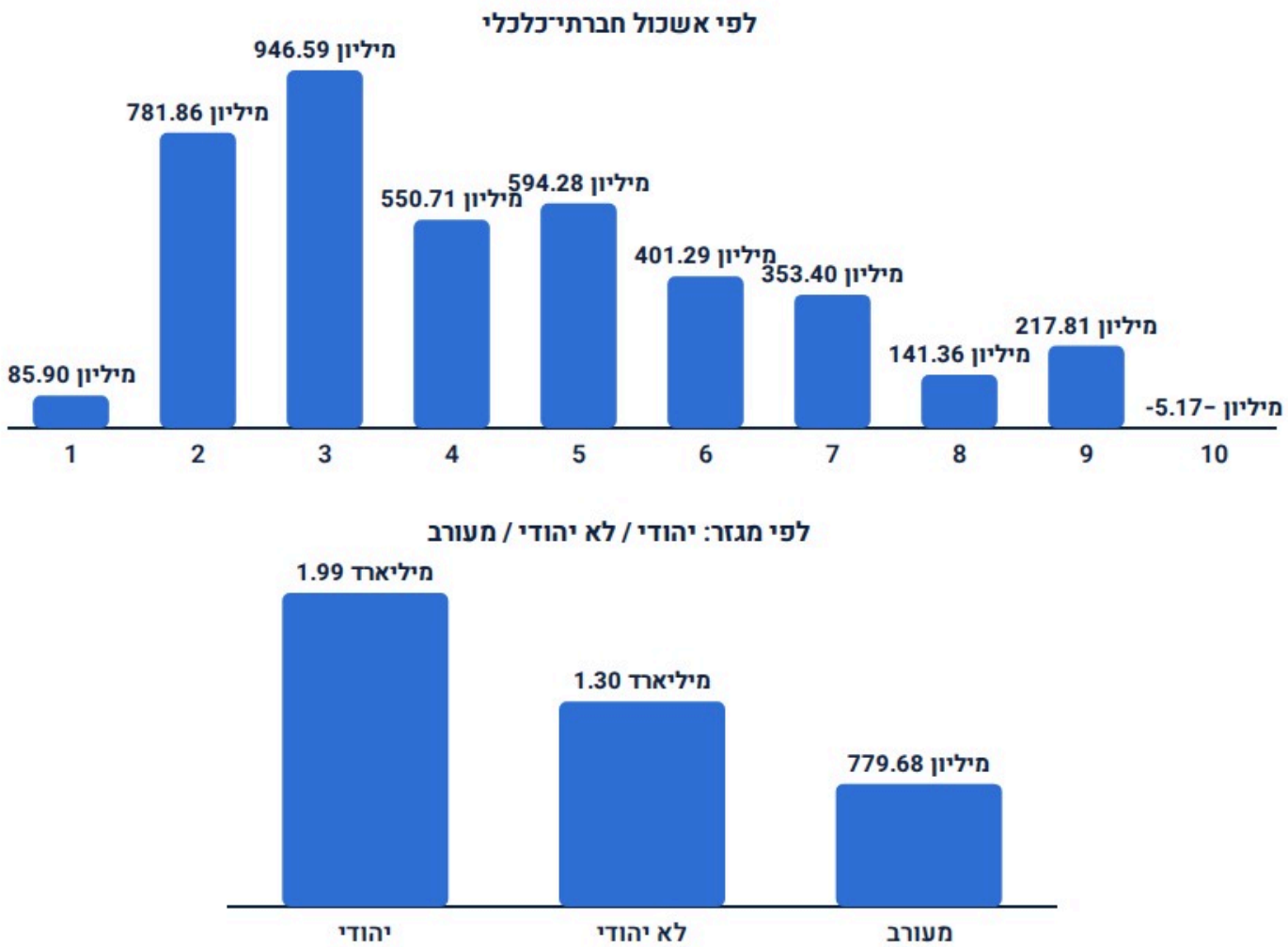
כ־75% מכלל הרשויות בישראל

מענק שהמדינה מעבירה לרשויות מקומיות כדי לצמצם את הפער בין יכולת ההכנסות של הרשות לבין המשאבים הנדרשים לה לספק שירותים מוניציפליים ברמה בסיסית

מקור: https://municipal-data.org/

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

היבטים של חוסן – רשויות מקומיות בישראל – 2024

4.07 מיליארד ₪

גירעון שוטף ברשויות

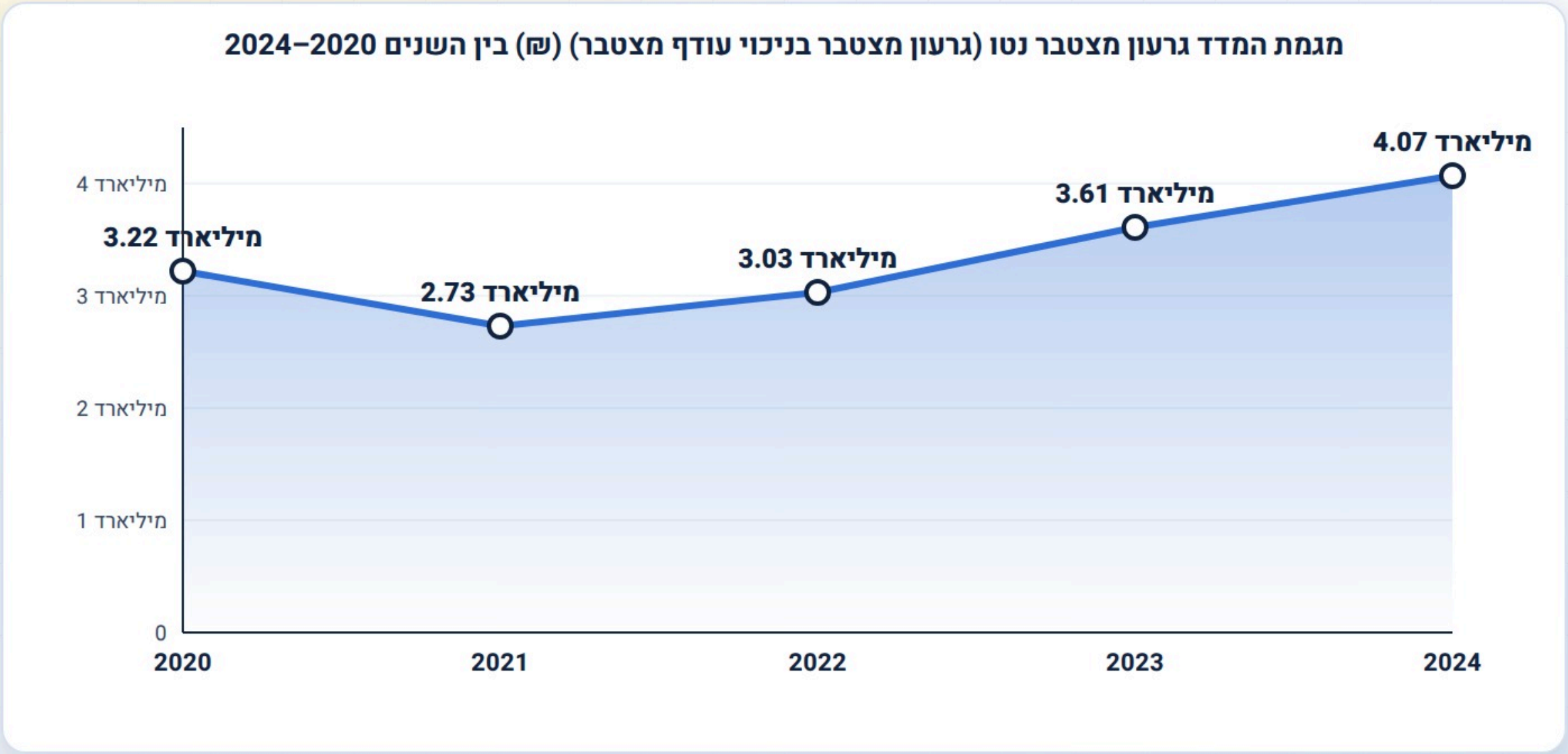
כ־38% מכלל הרשויות בישראל

הגרעון המצטבר נטו של הרשויות המקומיות מחושב בניכוי העודפים שנצברו ברשויות שסיימו את השנה בעודף מצטבר, ומשקף את היקף הגרעון לאחר קיזוז הרשויות בעלות יתרות חיוביות.

מקור: https://municipal-data.org/

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

מגמת מדד גרעון מצטבר 2024–2020

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

סיכום

ישראל מדורגת **14** בחדשנות (GII) מתוך 130 כלכלות בעולם · מקום **1** בעולם בפיתוח של ידע חדש. כל אחד מההישגים האלו עבר דרך מערכת חינוך ציבורית ישראלית.

HDI
0.86 (2000)
0.92 (2025)

GII
14 (2013)
14 (2025)

R&D
3 (2014, after Korea and USA)
1 (2025)

Researchers engaged in creating new knowledge
1 (2014) · **1** (2025)

מקום 1 בעולם
1 (2014) · **1** (2025)

מערכת חינוך ציבורית איכותית איננה יעד חינוכי בלבד – היא **תשתית לכלכלה איתנה ולחברה מלוכדת**. יש לכונן, לתמוך ולחזק מערכת זו.

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

סיכום

אתגרי הביזור הפיסקלי

- רשויות מקומיות מבוססות מקדמות **חדשנות, מצוינות ובחירה**, לעומת רשויות מוחלשות המקדמות **שוויוניות ומימון צרכים בסיסיים**.
- פערים בין תלמידים בהשקעה תוספתית לחינוך, עשויים להרחיב פערים חברתיים־כלכליים, ולאתגר את יכולת המדינה בפיתוח החברה, המדע, החדשנות והכלכלה.

המלצות למדיניות

- בחינה מחודשת של נוסחת המימון הממשלתית לחינוך ופיתוח **מדד דיפרנציאלי מתוקן**.
- איזון בין **אוטונומיה למנהלים** לבין **שוויון הזדמנויות חינוכיות** ברמה הלאומית.
- שקילת צעדים שיתקנו את העיוותים במימון החינוך ברמה המקומית.

מה קורה בעולם?

צ'ילה: ביזור פיסקלי העמיק פערים; המדינה הגיבה **במענק דיפרנציאלי** לתלמידים מוחלשים (SLEP) ובהעברת בתי הספר מהעיריות לשירותי חינוך ציבורי אזוריים.

פרופ' איריס בן-דוד הדר, הפקולטה לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן

העתיד נבנה היום, דרך השקעה בחינוך ציבורי איכותי.
חינוך היום, מדינה חזקה מחר.
חברה טובה יותר
לשגשוג, לערכים ולשלום
שיתופי פעולה
חינוך - תעשייה - אקדמיה
למידה מעוררת השראה
סקרנות. יצירתיות. חשיבה
הזדמנות לכל ילד
צמיחה שוויונית
מורים מעולים
הבסיס לכל הצלחה
יחד, נוביל את ישראל לעשורות חדשות.